

RUSYA-JAPONYA ARASINDA DONMUŞ ÇATIŞMA BÖLGESİ OLARAK KURİL ADALARI

Ömer AKPINAR¹

Öz

Kuril Adaları Rusya ile Japonya arasında hukuki statüsü henüz belirlenmemiş takım adalardır. Kuril Adaları gibi eski Sovyet coğrafyasındaki tartışmalı bölgeler donmuş çatışma bölgeleri olarak adlandırılmaktadır. Madalean Grono'ya göre Rusya, donmuş çatışma bölgelerindeki statükonun sürmesini beş sebepten dolayı istemektedir. Bunlar; Rusya rejiminin çatışma bölgelerinde devam etmesi, Batı ile ilişkiler, jeostratejik, etniklik ve ekonomik sebeplerdir. Kuril Adaları incelendiğinde Rusya'nın, belirtilen sebeplerden dolayı, nihai barış antlaşması istemediği anlaşılmaktadır. Başka bir ifadeyle Kuril Adaları'nın durumu Abhazya, Karabağ veya Transdinyester gibi donmuş çatışma bölgelerinden farklı değildir. Bu çalışmada, Japonya ve Rusya arasında 2. Dünya Savaşı sonrası bir çözüme ulaşamamış Kuril Adaları'nın durumu, donmuş çatışma bölgesi kavramı üzerinden açıklanmıştır. Japonya ve Rusya arasında var olan, fakat politik tartışmalara konu olmayan bir mesele kavramsallaştırılarak literatüre kazandırılması amaçlanmıştır. Çalışmada, doküman analizi ve literatür taraması yöntemi uygulanmıştır. Araştırmayla ilgili birincil ve diğer kaynaklar incelenmiştir. Eski Sovyetlerde, çatışma bölgelerindeki çalışmalar analiz edilmiş ve Kuril Adaları'yla karşılaştırılmıştır. Rusya'nın, kendisinin dahil olduğu kriz bölgelerinde, belli politikalar izlediği ortaya çıkmıştır. İster küçük ister büyük ülkeler olsun, Rusya'nın müdahil olduğu krizleri kontrol ettiği ve bu krizlerin literatürde donmuş çatışma bölgesi olarak tanımlandığı açıklanmıştır. Japonya ile olan Kuril Adaları krizinin de Rusya için donmuş çatışma bölgesi olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler : Kuril Adaları, Japonya, Rusya, Donmuş Çatışma, Donmuş Çatışma Bölgesi.

JEL Sınıflandırması : D740

¹ Millî Eğitim Bakanlığı, omerakpnr25@gmail.com, ORCID: 0000-0001-5007-7880

Atıf/Citation (APA 6):

Akpınar, Ö. (2024). Rusya-Japonya arasında donmuş çatışma bölgesi olarak Kuril Adaları. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17(1), 43-58. <http://doi.org/10.25287/ohuiibf.1296281>.

KURILL ISLANDS AS A RUSSO-JAPANESE FROZEN CONFLICT ZONE

Abstract

The Kuril Islands are archipelagos between Russia and Japan whose legal status has not yet been determined. Disputed regions in the former Soviet geography, such as the Kuril Islands, are called frozen conflict zones. According to Madalean Grono, Russia wants the status quo to continue in frozen conflict zones for five reasons. These are regime, relations with the West, geostrategy, ethnicity and economic reasons. When the Kuril Islands are examined, there are five reasons why Russia does not want a final peace treaty. The situation of Kurill Islands are not different from Abkhazia, Nagorno-Karabakh or Transnistria etc. In this study, the situation of the Kuril Islands is explained through the concept of frozen conflict zone. Document analysis and literature review method were applied in the study. Primary and other sources related to the research were examined. The studies in the conflict zones in the former Soviets were analyzed and compared with the conflict between Japan and Russia. It has been revealed that Russia has followed determined policies in the crisis regions. It has been explained that Russia controls the crises that it is a part of them. These crises are defined in the literature as frozen conflict zones.

Keywords : Kuril Islands, Japan, Russia, Conflict Zone, Frozen Conflict Zone.

JEL Classifications : D740

GİRİŞ

Kuril Adaları Japonya ile Rusya arasında paylaşılan ve Japonya adasının kuzey batı uzantısında bulunan adalar silsilesidir. Bu adaların yasal durumu için (status quo), 2. Dünya Savaşı'ndan beri, Japonya ve Rusya arasında bir anlaşmaya varılamamıştır. Hatta 2. Dünya Savaşı sonrası Rusya ve Japonya arasında barış antlaşması henüz yapılmıştır. Bu sebeple Kuril Adaları, uluslararası ilişkiler literatüründe “donmuş çatışma bölgesi (frozen conflict zone)” olarak isimlendirilebilir. Bu çalışmada, Rusya ile Japonya arasındaki ihtilafli bölge olan Kuril Adaları, donmuş çatışma bölgesi bağlamında incelenmiştir.

Kavram olarak “çatışma”, pek çok farklı disiplinin üzerinde çalıştığı konudur. Siyaset bilimi açısından çatışma; bireysel, toplumsal veya devletler arası şiddeti anlatır. Savaş, iki devletin en yoğun şekilde yaşadığı çatışmadır. Ancak savaş çatışmadan farklıdır. Savaş ile çatışma arasındaki en önemli fark, ölümlerin ve kayıpların sayısıdır. Jolle Demmers'e göre, eğer bir yıl içerisinde, doğrudan çatışma sebepli ölümlerin sayısı 1.000 kişiyi aşıyorsa bu çatışma savaştır. Ancak bu sayıdan az olan kayıpların yaşandığı olaylar çatışma olarak isimlendirilir (Demmers, 2012: 3).

Devletler arası ilişkilere bakıldığında savaş sonrası barış antlaşmalarının yapıldığı görülmektedir. Fakat barış görüşmelerinde her konuda tam bir anlaşma sağlanamayabilir. Şiddetin olmadığı, fakat nihai anlaşmanın da sağlanamadığı barışa Johan Galtung “negatif barış” adını vermektedir (Galtung, 1969: 187). Negatif barışı iki ülke arasında devam eden anlaşmazlığın tamamına teşmil edebiliriz. Barış antlaşmalarında istisnai bırakılan veya üzerinde anlaşma sağlanamayan; diğer yandan herhangi bir şiddet olayının yaşanmadığı durumlara “donmuş çatışma (frozen conflict)” ismi verilmiştir (Lynch, 2005: 200). Donmuş çatışmaların yaşandığı bölgelere de “donmuş çatışma bölgeleri (frozen conflict zone)” denmektedir.

Sovyetlerin dağılmasından sonra pek çok bölgede çatışma olmuştur. Ancak bugün, bu çatışma bölgelerinin bazılarında şiddet yoktur. Sovyet sonrası şiddetin olmadığı çatışma bölgeleri literatürde “donmuş çatışma bölgesi (frozen conflict zone)” olarak bilinir. Donmuş çatışma bölgelerine örnek Moldova'da Transdinyester, Ermenistan ve Karabağ arasındaki Karabağ (2020'de savaşa dönüşmüş ve Azerbaycan'ın tüm Karabağ'ı kontrol etmesiyle sonuçlanmıştır), Gürcistan'daki Abkhazya ve Güney Osetya, 2022 Ukrayna Rusya Savaşı'ı öncesi Kırım ve Donbas bölgeleri verilebilir. Bazı yazarlar Kıbrıs'ı ve Kosova'yı da Avrupa'daki donmuş çatışma bölgeleri içinde sayarlar (Bebler ve Ker-Lindsay, 2015: 195). Sovyet sonrası ortaya çıkan tüm donmuş çatışma bölgelerinde Rusya birinci veya ikinci düzeyde

aktördür. Esasında bu bölgeler Rusya'nın kontrolünde çatışmasızlık durumundadır. Gürcistan (2008), Karabağ (2020) ve Ukrayna'da (2022) görüldüğü gibi, Rusya donmuş çatışma bölgelerini her an aktif çatışma alanına dönüştürebilir. Bu sebeple Eski Sovyet coğrafyasındaki çatışma bölgelerini, Romanya Ordusu'ndan Yarbay Mihai-Cristian Statie, "yapay çatışma" olarak tanımlamaktadır ve bu çatışmalara çözüm bulmanın her geçen gün daha da zorlaştığını iddia etmektedir (Statie, 2013: 1).

Donmuş çatışma terimi 1991 yılı sonrası ünlendi. Özellikle, komünist rejimler çöktükten sonra, eski Sovyet ve Balkanlar'da meydana gelen çatışmalar yeni bir durumu ortaya koydu. Etnik, dini veya kültürel kaynaklı bu çatışmalar çok hızlı bir şekilde ortaya çıktı ve çoğunda askeri müdahaleler görüldü. Bu bölgelerde yaşanan çatışma sonrası, çoğunda, kesin çözüm veya barış antlaşması sağlanamadı. Sovyetler hariç, diğer bölgelerdeki çatışmalarda aktörler çok farklıyken eski Sovyet coğrafyasında yaşanan çatışmalarda Rusya temel aktördü. Stefan Wolff (2011: 869), Rusya'nın donmuş çatışma bölgelerindeki pozisyonunu Batı ile olan ilişkilerine bağlar. Wolff Moldova'da bir donmuş çatışma bölgesi olan Transdinyester'i örnek verir. Rusya Transdinyester'de asker bulundurur. Rusya, Moldova'nın bağımsızlığını ve toprak bütünlüğünü tanıyıp asker çekecek, buna karşın, Moldova NATO üyeliğinden vazgeçmeyi taahhüt edecekti. Böylece Rusya, bir bölgeden daha NATO'yu uzak tutacaktı. Ancak bu gerçekleşmedi. Rusya hala Moldova'da asker bulundurmaktadır.

Diğer yandan, Theodore Tudoroiu (2012: 140), Moldova Transdinyester ve Gürcistan Güney Osetya üzerine yaptığı çalışmada, bu bölgelerin donmuş çatışma bölgesi olarak kalmalarının sebebini Rusya'nın dış politikasına bağlamıştır. Tudoroiu, Rusya'nın bu bölgelerde asker bulundurmasını ve bölgelerin başkentlerle entegrasyonuna engel olmasını üç nedenle açıklar. Bunlar; rejim, Batı ile ilişkiler ve Rusça konuşan insanlardır. Örneğin, rejim açısından, AB ile birleşmeyi sağlamak isteyen ve demokratik değerleri önceleyen Moldova'ya karşın, eski Sovyet geleneklerle yönetilen Transdinyester sayesinde, Rusya, bölgeyi kendi rejiminin etkisinde tutmakta veya Batı tarzı rejimin gelişmesine engel olmaktadır. Rusya'nın bölgelerdeki müdahalesini, Vladimir Socor (2004: 2), Tudoroiu'yla aynı gerekçelere bağlar. Socor, Rusya'nın kendi otoriter rejimini donmuş çatışma bölgeleri üzerinden ihraç ettiğini iddia eder. Devlet eliyle yapılan şiddet, güvenlikçi rejimler ve sermaye üzerindeki baskı sebebiyle Rusya, donmuş çatışma bölgelerine sahip ülkeleri AB'den uzak tutar. Roy Alison (2004: 464) Rusya'nın çatışma bölgelerindeki varlığını, özellikle Merkezi Asya (Orta Asya) özelinde, büyük güçlerin çekişmesi olarak açıklar. ABD ve Çin'in Merkezi Asya ülkelerindeki sınırlı etkilerini bilen Rusya'nın, bölgelerdeki eski Sovyet ülkelerini Batı ve NATO'dan kopardığını iddia eder. S. Nail MacFarlane (2008: 27) Alison'un analizine jeopolitik sebepler ekler ve Gürcistan örneğini verir. Gürcistan'ın NATO üyeliği arzusu, Rusya için, jeopolitik sebeplerle kabul edilemez. Kafkaslara NATO'nun girmesi Rusya'nın bölgedeki kontrolünü kaybetmesi demektir. Bu sebeple bölgedeki Abhazy ve Güney Osetya çözüme kavuşturulmamaktadır.

Donmuş çatışma bölgesi kavramı eski Sovyet özelinde değerlendirildiğinde Rusya temel aktör olarak görülmektedir. Rusya'nın eski Sovyet coğrafyasındaki donmuş çatışmalara dahil olmasını Magdalena Grono (2016: 1) beş farklı sebeple açıklar. Esasında Grono, yukarıda bahsedilen görüşleri, daha geniş bir perspektifte, bir araya getirir. Grono'ya göre Rusya'nın donmuş çatışma bölgelerinde aktif olarak bulunmasının sebepleri şunlardır: rejim, Batılı kurumlarla ilişkide olma (olumlu veya olumsuz), bu bölgelerdeki Rus etnik nüfus, jeopolitik alternatifleri yasallaştırma (jeo-strateji) ve ekonomik bağlantılar.

Grono'nun saymış olduğu beş faktör birbiriyle bağlantılı unsurlardır. Rejim, sadece Rusya'da uygulanan rejim değil, aynı zamanda çatışma bölgelerindeki rejimleri de anlatır. Rusya bu rejimleri yasallaştırır. Başka bir ifadeyle Rusya kendi rejimini bu bölgelere ihraç eder. Örneğin Moldova'da Transdinyester Rusya'nın yönetim şekline uygun işler. İkinci olarak Rusya Batı kurumlarıyla olan ilişkilerinde donmuş çatışma bölgelerini kullanmaktadır. Moldova örneği üzerinden gidilirse, Moldova'nın NATO'ya üyeliğini Rusya Transdinyester'deki askeri gücü sayesinde engellemektedir. Hatta Moldova Rusya'nın Transdinyester'deki askeri gücünü hesaba katarak anayasasına tarafsızlık maddesi koymuştur. Yine Moldova ve Avrupa Birliği entegrasyonunun önündeki tek engel Rusya ve Transdinyester'deki Rus askeri varlığıdır. Rusya, çatışma bölgelerindeki ülkelerin demokratik gelişimini de engelleyerek bu ülkelere kapalı, antidemokratik, baskıcı, istihbarata dayalı, güvenlikçi ve şeffaf olmayan ekonomik modelli devlet yapısını dayatır (Socor, 2004: 2). Rus etnik yapı ve Rusça, donmuş çatışma bölgelerindeki Rus varlığının temel motivasyonudur. Rusçanın Moldova Anayasası'nda (1994)

zikredilen dil olması, Gagavuzya ve Transdinyester’de resmi dil olması, Transdinyester donmuş çatışma bölgesindeki Rusya varlığının yansımalarıdır. Rusya’nın müdahalesi bu bölgelerdeki Rus nüfusuna da pozitif katkı sunmaktadır. Mesela, yine Transdinyester’de, 1989 yılında 560.000 olan nüfusun %39.9’u Moldovan ve %25.5’i etnik Rus iken 2004 yılında oranlar sırasıyla %31.9 ve %30.3 şeklinde Rusların lehine değişmiştir (Tudoroiu, 2012: 136). Ekonomik olarak bu bölgeleri kontrol eden Rusya, bölgedeki varlığıyla ticari hayatın yönünü ve kapasitesini belirler (Sprague, 2016: 3).

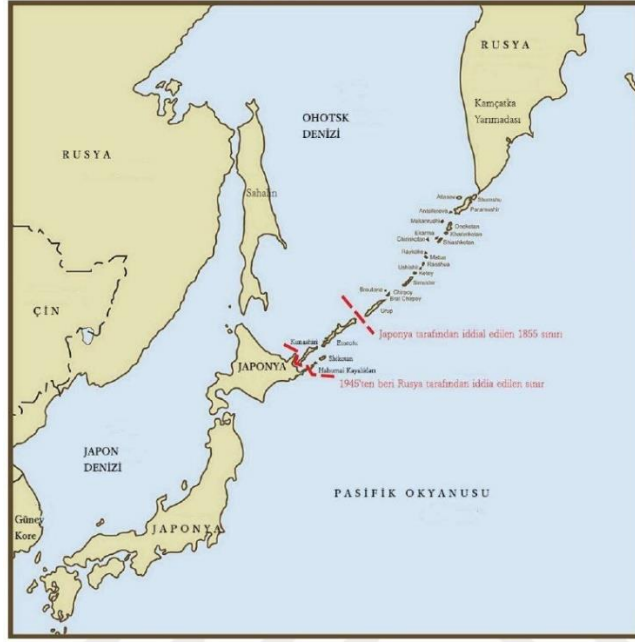
Literatüre bakılarak eski Sovyet coğrafyasındaki donmuş çatışma bölgeleri şu şekilde tanımlanabilir: “Donmuş çatışma bölgeleri eski Sovyet coğrafyasında bulunan, ülkeler (Ermenistan ile Azerbaycan, Rusya ile Ukrayna gibi) veya ülke içindeki gruplar (Abhazya ve Güney Osetya ile Gürcistan gibi) arasında tartışma konusu olan, ülkeler veya gruplar arasında nihai barış antlaşması yapılmamış veya statüleri anayasal garanti altına alınmamış, aynı zamanda Rusya’nın çeşitli sebeplerle müdahaleci olduğu bölgelerdir.”

Tanımdaki hegemonik (majör) ülke Rusya’dan başka bir ülke kabul edilirse ve coğrafya dünyadaki herhangi bir yer alınırsa, donmuş çatışma bölgesi tanımını genel bir ifadeyle açıklayabiliriz. Ancak bu tanımda bölgesel esneklikler veya istisnalar yer almak zorundadır. Bu sebeple, bu çalışmada donmuş çatışma bölgesi kavramı üzerinden, öncelikle Rusya’nın temel aktör olduğu tartışmalı bölgeler temel analiz konusudur. Literatür Rusya’yla alakalı donmuş çatışma bölgeleri eski Sovyet coğrafyasıyla sınırlı tutulmuştur. Çalışma donmuş çatışma bölge tartışmasını Rusya özelinde sınırlandırmaktadır. Bu bağlamda, çalışmada, Rusya’nın temel aktör olduğu ve Sovyetlerin dağılmasından çok önce, 2. Dünya Savaşı’ndan beri bir çatışma bölgesi olan Kuril Adaları incelenmiştir. Kuril Adaları Rusya ile Japonya arasında bir donmuş çatışma bölgesi olarak tanımlanmıştır.

Kuril Adaları, Grono’nun tanımına uygun olarak, donmuş çatışma bölgelerinde görülen beş unsuru da aynı anda uhdesinde barındırmaktadır. İlk olarak Rusya Kuril Adaları’nda hükümler kurarak rejimini bu bölgelerde sürdürür. İkinci olarak adalar üzerinden Batı’yla ilişki geliştirmektedir. Üçüncüsü bölgede yaşayan veya yerleştirilen Rus nüfusun varlığı Rusya’yı bölgeye bağlı kılar. Dördüncüsü adalar Rusya’ya çok önemli stratejik avantajlar sağlamaktadır ve son olarak adalar Rusya için çok önemli ekonomik kazanımlar sunmaktadır.

I. KURİL ADALARI VE ÇATIŞMANIN TARİHİ ARKA PLANI

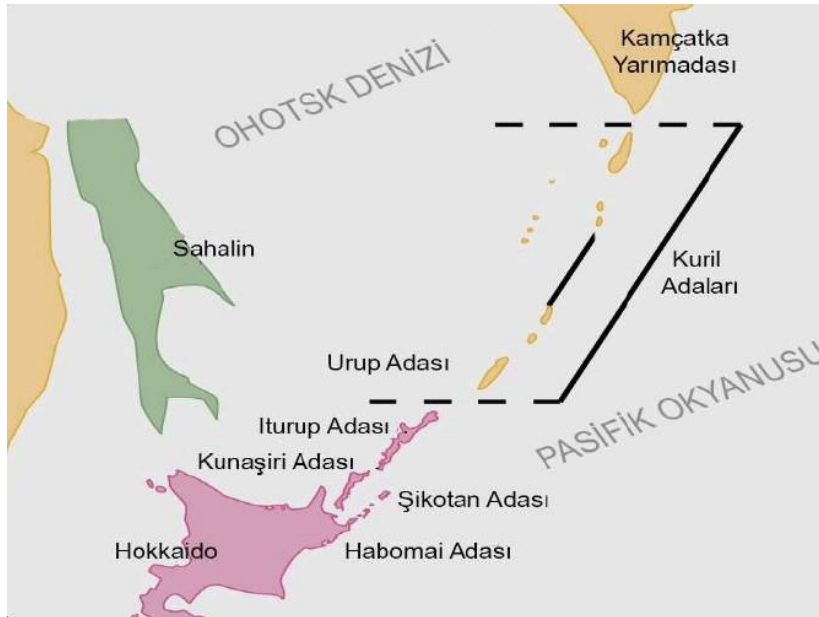
Kuril Adaları (İngilizce Kuril Islands, Japonca Chishima Retto; Rusça Kuril'skie Ostrova-Kuril'skie ostrová), 1.250 kilometre boyunca uzanan, Büyük Okyanus ile Ohotsk Denizi’ni birbirinden ayıran, 10.215 km²’lik alana sahip olan; yaklaşık 56 volkanik ada ile pek çok adacık ve kayalıklara verilen isimdir. Adaların yüzölçümü 5 km² ile 3.200 km² arası değişmektedir. Adalar, Japonya’nın en kuzeyinde yer alan Hokkaido’dan başlayıp kuzeydoğu yönünde ilerleyerek Rusya’nın en güneyinde yer alan Kamçatka Yarımadası’na kadar devam etmektedir (Harita 1).

Harita 1: Kuril Adaları

Kaynak: Tarı, D. D. (2018). Güney Kuril Adaları'nın Hukuki Statüsü, s. 16.

Adalar üzerindeki tartışma, Japonya'nın en kuzeyinde veya Rusya'nın en güneyinde yer alan bu adalardan sadece dördü üzerinde mevcuttur. Bunlar Kunaşiri (1.500 km²), Iturup veya Etorofu (3.200 km²), Şikotan (250 km²) ve Habomai (100 km²) adalarıdır. Yani tartışmanın veya çatışmanın yaşandığı adaların toplam yüzölçümü yaklaşık olarak 5.000 km²'dir. Bu alan esasında tüm Kuril Adaları'nın yarısıdır. Tartışmaya konu olan adalar da dahil Kuril Adaları Rusya'nın Sakalinskaya Oblastı'na (Сахалинская область) bağlıdır. Japonya bu adaların Hakkaido vilayetine bağlı olduğunu iddia etmektedir. Japonya'nın iddiasına göre bu adalar Japonya'yı oluşturan dört büyük adadan biri olan Hakkaido adasının ana karasının kuzey uzantısıdır (Harita 2) (Posseo, 2020: 2).

Harita 2: Japonya'nın Tartışmalı Adalara Dair İddiası

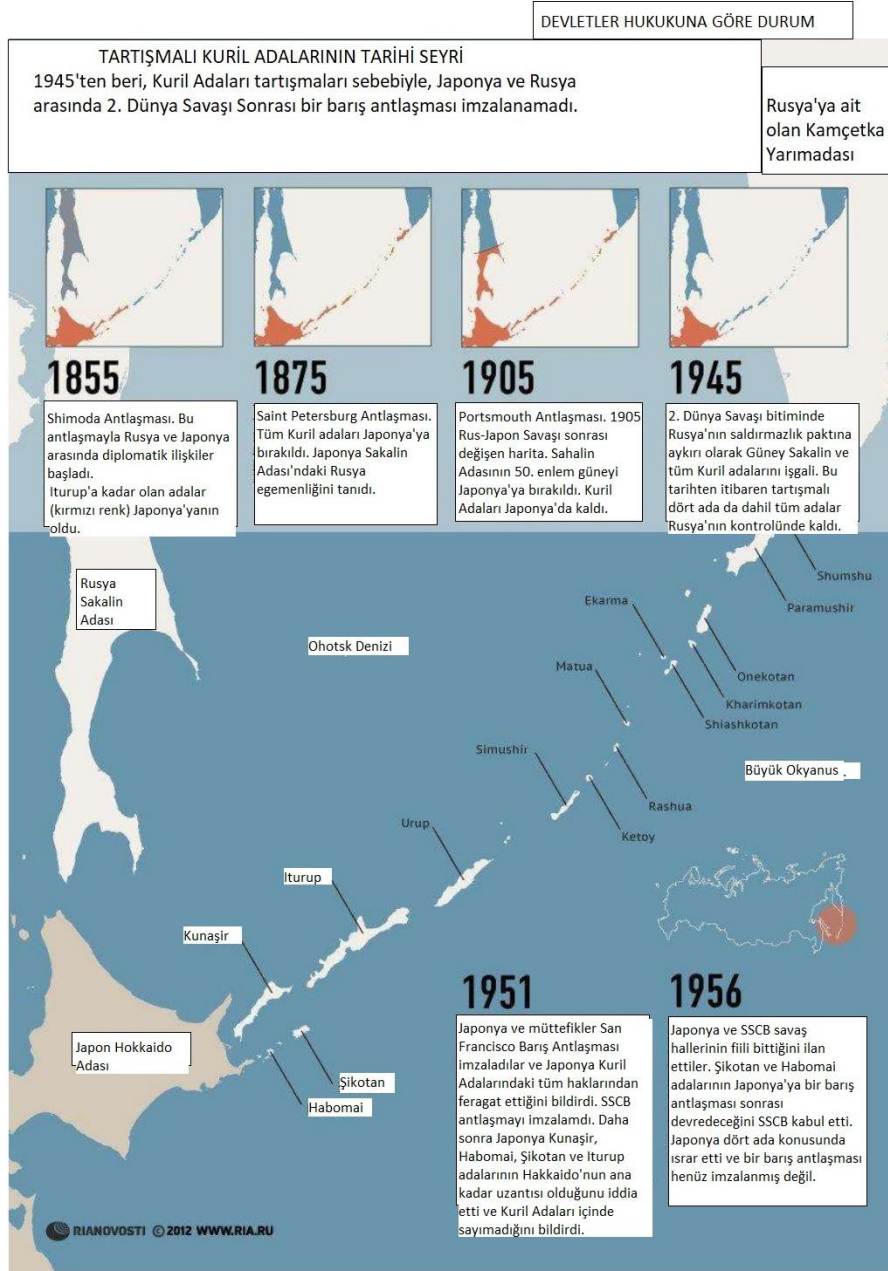
Kaynak: Akçadağ, E., İsmailov, E. (2016), s. 98.

Kuril Adaları 150 yıldan daha uzun bir süre Japonya ile Rusya arasında tartışma konusu olmuştur. Rusya 18. yüzyılda Kuril Adaları'nda hak iddia etmiş ve Çarlık Rusya'sı ile Japonya İmparatorluğu arasında, 7 Şubat 1855 yılında yapılan Şimoda Antlaşması'yla adaların durumu yasal statüye kazandırılmıştır. Bu antlaşmaya göre Urup Adası ile Iturup Adası arası sınır kabul edilmiş ve bu deniz geçidinin Japonya'ya göre kuzeyi Rusya'ya, güneyi ise (söz konusu olan dört ada) Japonya'ya bırakılmıştır (Harita 2) (Kim, 1992: 143). Bu tarihte Sahalin adası üzerinde de bir tartışma vardı. Japonya ve Rusya 1875 yılında toprak takası antlaşması imzaladılar. St. Petersburg'da imzalanan Sahalin-Kuril Toprak Değişimi Antlaşması'na göre Japonya Sahalin adasındaki tüm egemenlik haklarından vazgeçti ve buna karşılık Rusya'ya ait olan Kamçatka yarımadasına kadar olan kuzeyindeki tüm Kuril Adaları'na aldı (Kuroiwa, 2011: 286).

1875 yılına göre belirlenmiş Kuril Adalarının statüsü 1905 yılına kadar devam etti. 1905 yılında yapılan ve Japonya'nın galip gelmesiyle sonuçlanan Japonya-Rusya Savaşı sonrası Kuril Adaları'nın kontrolü Japonya'ya geçti. Ayrıca 50. paralelin (enlem) güneyinde kalan Sahalin Adası'na ait bölgeyi Japonya topraklarına kattı. 1905 savaşı sonrası ABD'de imzalanan Portsmouth Antlaşması olarak bilinir (Garip, 2018: 197). Portsmouth Antlaşması 2. Dünya Savaşı'na kadar geçerliliğini korudu. Ancak 1943 yılında yapılan Tahran Konferansı'nda Stalin hem Sahalin Adası'nın tamamını hem de tüm Kuril takımadalarının Sovyetlere bırakılması gerektiğini belirtti (Schoenbaum, 2008: 120). Şubat 1945 yılında yapılan Yalta Konferansı'nda Kunaşir, Şikotan, Iturup ve Habomai adalarının SSCB'ye bırakılmasına karar verildi. Bu antlaşmayı yasal dayanak kabul eden Stalin Japonya'ya savaş ilan etti. Esasında savaş süresince Japonya ve SSCB birbirine savaş ilan etmemişti. 13 Nisan 1941 tarihinde, Japonya ve SSCB arasında, 5 yıllık saldırmazlık antlaşması imzalanmıştı. Buna rağmen Stalin Yalta Konferansı'nda Japonya'ya savaş ilan etme sözü verdi ve 9 Ağustos 1945 günü, saldırmazlık antlaşmasına aykırı olarak, Mançurya'ya girdi. Böylece Japonya ve SSCB arasındaki statüko bozuldu (Gavrilov, 2016: 302). 2. Dünya Savaşı sonrası galip ülkeler ile Japonya arasında, 1951 yılında, San Francisco Barış Antlaşması imzalandı. Bu antlaşmanın 2. maddesinin (c) fıkrasına göre Japonya şu şartı kabul etti: "Japonya Kuril Adaları üzerindeki tüm hak, mülkiyet ve iddialarından (all right, title and claim); 5 Eylül 1905 yılı Portsmouth antlaşması sonucuna göre elde ettiği kazanımlardan ve Sahalin Adası'ndaki bölümden vazgeçer." Antlaşma metni gayet açıktır ki Japonya Kuril Adaları üzerindeki haklarından feragat etmiştir.² 1956 yılında Japonya ve Rusya (SSCB) arasında 2. Dünya Savaşı'nın resmen bittiğini bildiren "Ortak Deklarasyon" imzalandı. Bu deklarasyonda SSCB Şikotan ve Habomai Adaları'nın Japonya'ya devredileceği taahhüdünde bulundu. Bu devrin gerçekleşmesi için iki ülke arasında barış antlaşmasının imzalanması şartı kondu. Fakat bu tarihten itibaren herhangi bir barış antlaşması imzalanmadı (Pedrozo, 2016: 1-5).

Günümüze kadar devam eden Kuril Adaları tartışmasında Japonya, resmi olarak, adalar üzerindeki tüm haklarından vazgeçtiğini bildirmiştir. Ancak 1956 yılındaki deklarasyon sürecinde Japonya Iturup, Kunaşir, Şikotan ve Habomai adalarının Hakkaido adasının uzantısı olduğunu, dolayısıyla vazgeçilen adalar içinde sayılamayacağını iddia etmiştir. SSCB'de bu iddialardan Hakkaido adasına yakın olan ve Ohotsk Denizi'nde kıyısı olmayan; dolayısıyla stratejik olarak önemi az Şikotan ve Habomai adalarının egemenlik haklarından vazgeçeceği taahhüdünde bulunmuştur. Anlaşmazlık hala devam etmektedir. Bugün, bu dört adanın hem egemenlik hem de ekonomik hakları Rusya'nın elinde bulunmakta ve kullanılmaktadır.

² San Francisco Antlaşması SSCB tarafından imzalanmadı. ABD 28 Nisan 1952 tarihinde bu antlaşmayı onayladı ancak onayında bir deklarasyon yayınlandı. Bu deklarasyonla ABD antlaşmaya şerh metne ekledi. ABD (Senato aşaması) bu deklarasyonda; Sahalin Adası ve civar bölgesi, tartışmalı Kuril Adaları sayılarak bu bölgelerdeki hakların SSCB'nin menfaatleri adına önceki antlaşmaların geçerli olduğunu bildirir. Antlaşmanın en ilginç kısmıysa El Salvador'un 2. Maddeye dair şerhidir. El Salvador, Shalin'in ve Kuril Adaları'nın Rusya'ya devrine bölge insanlarına sorulmamasını gerekçe göstererek karşı gelmiştir. Ayrıca El Salvador anayasasını gerekçe göstererek, antlaşmanın 14. maddesine göre, Japonya'nın savaş tazminatı ödemesini de kabul etmemiştir.

Harita 3: Kuril Adaları Hukuki Durumu Tarihi Seyri

Kaynak: Rianovasti, www.ria.ru.

1956 yılı Nikita Kruşçev dönemi idi ve 1960 yılında Japonya ile ABD arasındaki güvenlik antlaşması yenilendi. ABD ile yapılan yeni güvenlik antlaşmasından rahatsız olan Kruşçev, 1956 deklarasyonunda belirttiği Şikotan ve Habomai Adaları'nın Japonya'ya devrinin mümkün olmadığını belirtti (Mochizuki vd., 1991: 58). Konu Mihail Gorbaçov'a kadar donduruldu. 1989 yılında Mihail Gorbaçov Japonya'yı ziyaret ettiğinde, Japonya Başbakanı Toiki Kaifu Rus heyetine, Kuril Adaları egemenliğini temel sorun olarak sundu. Gorbaçov Japonya'yı ziyaret eden ilk Rus liderdi. Buna rağmen adalar üzerinde herhangi bir anlaşmaya varılamadı (Hasegawa, 1992: 66).

SSCB sonrası en önemli temas Rusya Federasyonu Başkanı Boris Yeltsin'in 1993 yılında gerçekleştirdiği Tokyo ziyareti oldu. Bu ziyarette tartışmalı adalar konusunda bir resmî açıklama yapıldı. Tartışma, belirtilen dört ada üzerineydi. Ancak Rusya ticari konulara odaklanmıştı ve elde edilen ticari kazanımların yeterli olduğunu düşünüyordu. Bu yüzden Rusya Kuril Adaları'nı 2000 yılına kadar

gündeme getirmedir. Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin döneminde de yapılan görüşmelerde adalar konusunda bir antlaşmaya varılamadı (Akimoto, 2018: 140). 2013 yılında Vladimir Putin ve Japonya Başbakanı Shinzo Abe'nin girişimleriyle barış görüşmeleri başladı. 2013 ve 2014 yıllarında görüşmelerde ilerleme kaydedildi. Rusya'nın 2014'teki Ukrayna müdahalesi ve Kırım işgaline tepki olarak Japonya görüşmeleri askıya aldı. 2016 sonu tekrar başlayan görüşmelerden 2019 yılına kadar bir sonuç alınamadı (Gardner, 2020: 29). Mayıs 2023 yılı itibarıyla bir anlaşmadan söz etmek imkansızdır. Antlaşma bir yana, 24 Nisan 2022 günlü bir habere göre 2022 Eylül ve Ekim aylarında Japonya Hakkoido Adası civarında, ABD deniz kuvvetleri katılımıyla, 4.000 askerin katıldığı, iki hafta sürecek bir tatbikat yapmıştır (Nikkieasia, 2022). İlginç bir biçimde 30 Mayıs 2022 tarihinde Japonya Savunma Bakanlığı yıllık ateş gücü tatbikatı kapsamında bir video paylaştı. Tatbikata 36 tank ve 3.600 askerin katıldığı açıklandı. Tatbikatı Japonya Savunma Bakanı Nabuo Kishi de izledi (youtube, the Sun, 2022).

II. DONMUŞ ÇATIŞMA BÖLGESİ OLARAK KURİL ADALARI

Terim olarak çatışma veya tartışma farklı anlam ifade eder. Kuril Adaları'nı anlatırken tartışmalı (dispute) kelimesi kullanılsa da esasında, statükoları bir savaşın ürünü oldukları için çatışmadır (conflict). Bu sebeple Kuril Adaları Rusya ve Japonya arasındaki çatışma bölgesidir. 2. Dünya Savaşı'ndan beri, gerek adalar gerekse başka alanlarda, Rusya ve Japonya arasında silahlı çatışma veya savaş yaşanmadığından, Kuril Adaları çatışma bölgesi "donmuş çatışma bölgesi (frozen conflict zone)" olarak ele alınmıştır.

Daha önce belirtildiği üzere, Magdalen Grono donmuş çatışma bölgelerini, Rusya bağlamında tanımlarken, beş temel durum belirlemiştir. Bunlar; Batılı kurumlarla ilişkide olma (olumlu veya olumsuz), donmuş çatışma bölgelerindeki Rus etnik nüfus (emperyal amaçlar), jeopolitik alternatifleri yasallaştırma (jeostratejik), ekonomik sebepler ve Rusya'daki rejimini veya rejim anlayışını sürdürmedir.

II.I. Batılı Devlet ve Kurumlarla İlişki

Rusya Kuril Adaları'nı kullanarak Batı ile ilişkilerini sürdürmektedir. Bu ilişki olumlu ya da olumsuz olabilir. Her halükârda Rusya Japonya'nın mutlak muhatabı konumundadır. Örnek vermek gerekirse, 1960 yılında Japonya ile ABD arasında imzalanan güvenlik antlaşmasına SSCB Başkanı Nikita Kruşçev hemen tepki göstermiştir. 1956 yılında yayımlanan deklarasyona göre Japonya'ya devredilecek olan Şikotan ve Habomai adalarının devrinin mümkün olmadığını söyleyen Kruşçev, gerekçe olarak, Japonya-ABD güvenlik antlaşmasını göstermiştir (Hasegawa: 66). Bu antlaşmanın 6. maddesine göre ABD tüm Japon karasularını istediği gibi kullanma ve askeri tesis kurma hakkını elde etmiştir (Ministry of Foreign Affairs of Japan, 2022a). Benzer örnekler SSCB sonrası da mevcuttur. Boris Yeltsin döneminde Rusya Japonya'nın hak iddia ettiği adaları devretmeye hazırdı. 1993 yılındaki Tokyo Deklarasyonu ve 1998 Moskova Deklarasyonu hem adaların devrindeki Rusya'nın niyetini hem de adaların münhasır ekonomik bölgesinde balık avlama konusundaki iş birliğini içeriyordu (Kaczeyenski, 2020: 7). Ancak Vladimir Putin sonrası Rusya'nın yaklaşımı değişti. Rusya adalar üzerindeki egemenlik gücünü artırdı. Bunu askeri tatbikatlara gösterdi.

Japonya Başbakanı Shinzo Abe döneminde görüşmeler tekrar başlamış, ancak herhangi bir ilerleme sağlanamamıştır. Özellikle 2013 ve 2014 yıllarında Putin ve Abe görüşmelerinin sıklaşmasına rağmen Kırım'ın işgali Japonya'nın masadan kalmasına sebep olmuştur (Ministry of Foreign Affairs of Japan, 2014: 87). Japonya Dışişleri Bakanlığı'nın her yıl yayınladığı Diplomatik Mavi Kitap'ta (Diplomatic Bluebook) en önemli konu Rusya'dır. Halbuki Japonya'nın en büyük ekonomik partneri Çin'dir. Kuril Adaları gerginliği ve askeri durum Rusya'yı Japonya dış politikasının en önemli maddesi haline getirmiştir (Ministry of Foreign Affairs of Japan, 2022b). Şüphesiz Japonya'nın en önemli konusu Büyük Okyanus'tur. Büyük Okyanus (Pasifik) ABD'nin de en önemli konusu olduğundan Kuril Adaları önemini küresel ölçüğe taşımaktadır. Rusya Batı Dünyası ile gireceği angajmanlara çatışma bölgelerini kullanarak dahil olmaktadır. Bu bölgeler birer diplomasi araçlarıdır ve çözümü kolay değildir. Örneğin, yukarıda bahsedilen bütün sürece rağmen Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov

Kuril Adaları'nın egemenliklerinin tartışmaya açık olmadığını söylemiştir. Hatta Rusya Kuril Adaları'nda, Mart 2022 yılında, Ukrayna savaşı devam ederken, 3.000 asker katıldığı tatbikat gerçekleştirmiştir (Aljazeera, 2019). Sonuç olarak Rusya 1945 yılındaki Sakalin Adası ve Kuril Adaları işgal pozisyonuna geri dönmüştür. Aradan geçen 78 yıl boyunca Rusya adalar üzerinden tartışmayı sürdürerek Batı siyasetine müdahale etme veya Batı'nın Rusya politikasını şekillendirme fırsatı bulmuştur.

II.II. Rus Etnik Nüfus veya Ruski Mir

Rusya'nın çatışma bölgelerindeki müdahalelerinde kullandığı en önemli argümanlardan biri etnik Rusların korunması söylemidir. Bu söylemini Rusça üzerinden sürdürmektedir. Rusçanın bir müdahale, işgal veya politik enstrüman olarak kullanılması Rus Dış Politikasında "Ruski Mir" olarak adlandırılmaktadır. Ruski Mir SSCB sonrası Rusya'nın emperyalist söylemidir.

Emperyalizm kavramı, genellikle, güçlü ülkelerin kendi çıkarları için daha zayıf ülkelere uyguladıkları baskı ve şiddeti ifade etmektedir (Öztürk, 2011: 270). Rusya tarih boyunca, hem klasik dönem imparatorluğu hem de modern dönem emperyalist yapısıyla, küresel ölçekte baskı unsuru olma arzusunu gizlememektedir. Küresel ölçekte emperyal arzularını farklı söylem ve politikalarla gösterirken çatışma bölgelerinde kullandığı argüman Ruski Mir'dir. Rusça Ruskiy Mir (Русский мир), İngilizce Ruskiy Mir, Latince Pax Rossica olarak isimlendirilir ve Rusya'nın Rusça konuşan insanların yaşadığı coğrafyayı ifade eder (Gülseven, 2019: 34-34).

Mir (Мир) Rusçada hem dünya hem de barış anlamına gelir. Yani Ruski Mir hem Rus Dünyası hem de Rus Barışı demektir. Politik kullanımı olarak Rusların yaşadığı coğrafyaları işaret ederken Rus kimliğini de Rusça üzerine inşa eder. Rusça konuşan halkları Rus, dolayısıyla Rusça konuşulan coğrafyaları da Ruski Mir'e ait toprak, yani anavatanın parçası sayar. Ukrayna Rusya Savaşı'nda Rusya'nın Nazi söyleminin altında Ukrayna'nın Rusçayı 2014 sonrası resmi dil olmaktan çıkarması yatar (President of Russia, 2022).

Daniel S. Hamilton ve Stefan Meister'e (2016: 15) göre SSCB'nin çökmesi Rus elitlerinde derin travmalar yarattı. Putin ve temsil ettiği elitler (Ozera Grup- Göl Grubu) bu travma üzerine yeni dünya düzenini çok kutuplu düzen olarak tanımladılar. Yeni Rusya ancak çok kutuplu dünyada büyük bir güç olursa güvenliğini sağlayabilirdi. Ancak her büyük gücün kontrol ettiği bir coğrafyası olur. Bu gerekçeyle Rusya, Putin döneminde, eski SSCB coğrafyasını kontrol etme çabasına girdi. Bu çabada politik söylem Rusların menfaatini korumaktı. İşte bu noktada Ruski Mir kavramı devreye girdi. SSCB çöktüğünde 25 milyon Rus anavatan dışında kaldı. Fakat sadece etnik olarak Rusların değil Rusça konuşanların da koruculuğuna soyunan Rusya Federasyonu, Rusça konuşan insanların ülke dışında politik taleplerinin garantörü gibi davrandı. Gürcistan Savaşı, Transdinyester'de asker bulundurma ve Donbas gibi olaylar Rusya'nın Ruski Mir politikasının sonucudur. Rusya, Ruski Mir politikasının uygulamasında askeri güce sıklıkla başvurmuştur.

Kuril Adaları 1945 yılında SSCB'nin kontrolüne girdiğinde adalarda yaşayan Japonlar sürgün edilmiştir. Özellikle 1956 sonrası yapılan anlaşmalarla bazı geri dönmeler yaşansa da bugün adalarda etnik olarak Ruslar çoğunluktadır. Bir veriye göre, 1989 yılında, tüm Kuril Adaları nüfusu 29.500 kişiydi. Bugün bu sayı 19.000'e düşmüştür. Bugünkü nüfusun çoğunluğunun etnik olarak Ukraynalı olması ilginçtir (Richardson, 2016: 206). SSCB döneminde Ukrayna'dan zorla bölgeye gönderilen insanlar bugünkü nüfusun yaklaşık %60'ını oluşturmaktadırlar fakat dil olarak Rusça konuşurlar (Euromaidanpress, 2018).

Verilerde görüldüğü gibi SSCB döneminde bölge etnik olarak Rus veya Rusça konuşan insanlarla doldurulmuştur. Böylece bölgenin demografisi Rusya lehine değiştirilmiştir. Ruski Mir politikası böylece etkin şekilde kullanılmaktadır. Ruski Mir politikası dil, din ve etnik olmak üzere çok boyutlu bir politikadır. Vatandaşlık vermek (pasaport denilmektedir) dahil bölge insan faktörü açısından Rusya'ya bağlı kılınmıştır. Bu durum anketlere de yansımaktadır. 2019 yılında yapılan bir araştırmaya göre adalarda yaşayan insanların %77'si, çok kötü ekonomik şartlar ve hayat zorluklarına rağmen, adaların Japonya'ya devrine karşıydılar (Themoscowtimes, 2019).

II.III. Jeo-Strateji

Geo-strateji coğrafyanın bir ülkeye verdiği avantajı ifade eder ve jeopolitiğin bir parçası olarak düşünülür. Etimolojik olarak yer küre anlamına gelen “geo” ile izlem veya bir amaca ulaşmak için kullanılan tüm yöntemler anlamına gelen “strateji” kelimelerinin birleşiminden bir araya gelmiştir. Geo-strateji; belirli ticaret yolları, stratejik düğüm noktaları, nehirler, adalar ve denizlerdeki çıkarların sağlanmasını hedefler. Böylece bir ülke askeri ve diplomatik faaliyetleri ile nereye odaklanacağını belirler (Yılmaz, 2009: 5).

Rus-Japon ilişkilerinin başlangıcında adaların stratejik değeri, Japonların Kuril adalarını yani Hokkaido ve Honshu’yu korumak amacıyla bir tampon bölge olarak görmesinden ibaretti. Rusya için adaların stratejik değeriye, yerli Ainu halkı aracılığıyla, Japonya ile dolaylı bir ticaretti (Garip, 2008: 1). Soğuk Savaş döneminde Rusya için ABD’yi bölgeden uzak tutmak veya dengelemek amacıyla adaların güvenliği önem kazandı. Daha önce de değinildiği gibi Kuril Adaları üzerinde varılacak 1956 yılı deklarasyonuna 1960 yılında ABD-Japonya arasında imzalanan güvenlik anlaşması sorun yaratmıştır. Çünkü bu antlaşmayla ABD tüm Japon karasuları ve ekonomik münhasır alanlarında askeri güç bulundurma hakkı elde etmişti. Kuril Adaları’nın Rusya için jeostratejik önemi daha da artmış ve büyük oranda SSCB gölü haline gelmiş olan Ohotsk Denizi’nin güvenliği Kuril Adaları üzerinden sağlanmıştır.

Ohotsk Denizi’nin güvenliği Kuril Adaları’na bağlıdır. Harita 2’ye bakıldığında tartışmalı adalardan biri olan Iturup ile Rusya’nın egemenliğinde olan Urup arasında boğaz vardır. Bu boğaz Ohotsk Denizi’nin Büyük Okyanus’a açılan kapısıdır. Rusya Pasifik Filosu Ohotsk Denizi’nden bu adalar ve boğaz üzerinden Büyük Okyanus’a açılır. Rusya Pasifik Filosu, Rusya’nın beş askeri bölgesinden biri olan Doğu Askeri Bölge’ye bağlı bir filodur. Merkezi Japon Denizi’nin Rusya, Çin ve Kuzey Kore kesişiminde olan Vladivostak’ta bulunur ve Kuril Adaları’nda 68. Kara Ordusu’yla birlikte konuşlanmıştır (Garip, 2010: 201).

Adalar civarında kışın donma yaşanmamaktadır. Dolayısıyla Rus Donanması her mevsim adalardan Büyük Okyanus’a açılabilir. Ayrıca Japon Denizi’nin kapalı durumu ve dört ülkenin (Rusya, Kuzey Kore, Güney Kore ve Japonya) egemenliğine konu olması Rusya ve Japonya için Ohotsk Denizi’nin önemini artırmaktadır. Tüm adaların kontrolü Rusya’da olduğundan Ohotsk Denizi bir Rus gölüne dönüşmüştür. Yaklaşık 1.5 milyon kilometre kare alana sahip olan Ohotsk Denizi Japon Denizi’nin 1.5 katı büyüklüğündedir. Askeri olarak tamamen Rusya’nın kontrolündedir. Bu özelliğiyle Rusya’nın bu denizde nükleer denizaltılarla devriye attığı ve en kapsamlı askeri tatbikatlarını yaptığı; böylece yeni silahların denendiği yer olduğu bilinmektedir (Pessao, 2020: 6). Haziran 2022’de ve Ukrayna-Rusya Savaşı devam ederken Rusya’nın bölgede 40 gemi ve 20 uçakla tatbikat yapması, adaların Rusya açısından stratejik önemini göstermektedir. Tatbikat, denizaltılara karşı yapılacak savunma veya saldırı senaryosu üzerine yapılmıştır. Bu tatbikatın Büyük Okyanus’ta veya Ohotsk Denizi’nde, Japonya’nın adalar üzerine yapacağı bir saldırıya karşı ABD denizaltılarıyla olası çatışmalara hazırlık olduğu anlaşılmaktadır. Rusya bir önceki tatbikatı Mart 2022 tarihinde, adalarla alakalı görüşmeleri askıya aldığı ilan ettikten birkaç gün sonra yapmıştır (Reuters, 2022). Japonya, Nisan 2022’de, ABD ile ortak deniz tatbikatı yaparak Rusya’ya cevap vermiş ve Mayıs 2022 sonunda kara birliğiyle ayrı bir tatbikat gerçekleştirmiştir (Nikkeiasia, 2022).

II.IV. Ekonomik Sebepler

Kuril Adaları ekonomik olarak Rusya için hayati öneme sahiptir. Ancak ilk bakışta Japonya için aynı öneme sahip olduğu söylenemez. Rusya ve Japonya arasında, 2019 yılında, 30 milyar dolara çıkan ticaret hacmi 2002 yılında 4,2 milyar dolar civarındaydı (Pessao, 2020: 3). Ukrayna Savaşı sebebiyle Batı’nın Rusya’ya uyguladığı ambargo iki ülke arasındaki ekonomik ilişkileri azalttı ve Rusya 7 Mart 2022’de Japonya’yı “dost olmayan ülke” olarak tanımladı (Theasanforum, 2022). İki ülke arasındaki ilişkiler Rusya lehine işlemekteydi ancak Japonya için Rusya’nın ekonomik getirisi çok anlamlı değildir. Ölçek olarak Japonya için küçüktür.

Adalar Rusya’ya çok büyük bir münhasır ekonomik alan (MEB) (exclusive economic zone) bahşetmektedir. Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi 56.ve 57. maddelerine göre bir kara parçasının oluşturduğu münhasır ekonomik bölge, kara parçasının 200 deniz mili ötesi ve komşusundan uzakta olamaz (United Nations, 1951). Yani adaların egemenliğiyle Rusya sadece Ohotsk Denizi’nin

sahibi değil, aynı zamanda Büyük Okyanus'un batısına doğru 200 millik ekonomik münhasır bölgenin de sahibidir. Böylece Rusya Büyük Okyanus'un kuzey bölgesinin tamamını kontrol eder.

Bugün, çoğunluğu Büyük Okyanus'ta olmak üzere, Japonya'nın MEB'i 4,5 milyon kilometre karedir ve MEB sahipliğinde dünyada 6. sıradadır. Rusya'nın ise MEB'i 7,5 milyon kilometre karedir ve dünyada 4. sıradadır. Özellikle Japonya için denizler önemli geçim kaynağıdır. Tartışmalı dört adanın Rusya'da olması özellikle Ohotsk Denizi'nde zengin olan yengeç ve somon balığı avcılığının tamamen Rusya'da olması anlamına gelmektedir. Rusya balıkçılığının %40'ını bu bölgede yapmaktadır. Rusya hidrokarbon enerji üretim ve ticaretinin %15'ini de bu bölgede gerçekleştirmektedir. Ayrıca bölge renyum, demir, titanyum, altın ve gümüş bakımından zengindir. Özellikle süpersonik ve havacılık teknolojisinde kullanılan özel metallerin bölgede Rusya tarafından çıkarıldığı bilinmektedir (Pessao, 2020: 4). Bir çalışmaya göre lüks tüketim malı olan su samuru kürkü Kuril Adaları'nda öldürülen su samurlarından elde edilmektedir. Bölge tarih boyunca dünyanın en önemli su samuru kürkü üretim merkezi olmuştur (Ravalli, 2009: 8).

II.V. Rus Siyasi Anlayışı veya Rejim

Rusya tarih boyunca kendine has siyasi yapı kurmuştur. Bugün de demokratik seçimlerin yapıldığı Rusya Federasyonu'nda demokrasi yöneten değil yönetilen bir olgudur. Bazı yazarlar Rusya'daki siyasi sistemin demokrasiyle diktatörlük arasında bir yerde olduğu, bu sisteme ne tam manasıyla demokratik ne de tam manasıyla diktatoryal denilemeyeceği; ancak Rusya'da hiçbir zaman liberal demokrasinin hüküm sürmediğini söylemektedirler (Baharççek ve Ağır, 2014: 19).

Rusya donmuş çatışma bölgelerinde kendi yönetim anlayışını sürdürmektedir. Moldova örneğinde, Rusya Transdinyester'deki askeri varlığıyla hem bölgenin dış güvenliğini hem de içerdeki rejim güvenliğini sağlamaktadır. Gerek Transdinyester olsun gerek Abhazya olsun bölgedeki yönetimler Rusya'dan icazet almadan iktidarlarını sürdüremezler. 2021 yılında ve %35 katılımın gerçekleştiği Transdinyester'deki başkanlık seçimlerini %87 (113.000 kişi) oyla Vadim Krasnoselski kazanmıştır. Bölgede yaklaşık 220.000 kişide Rusya pasaportu (kimlik kartı) vardır (Balkaninsight, 2021). Oy miktarı ve Rus vatandaşı sayısı düşünüldüğünde sonuç Rusya'nın arzusundan farklı olamaz. Krasnoselski, Rus askerinin Transdinyester'in güvencesi olduğunu geçmişte belirtmiş ve bugün de aynı tutumunu sürdürmektedir (İpnpress Agency, 2017). Transdinyester Birleşmiş Milletler üyesi olmadığından ve yaptırımlara maruz kaldığından tüm kamu idareleri işlerini Rusya üzerinden sürdürmektedir. Bankalar Rus bankaları şubesi şeklinde çalışır ve visa-mastercard uygulamaları geçerli değildir. Ancak Rus banka sistemi olan Mir ödeme sistemi kullanılır.

Kuril Adaları'ysa doğrudan Rusya Federasyonu'na (1993) bağlıdır. Rusya Federasyonu Anayasası'na göre (5. Madde) federasyon cumhuriyetler oblastlar, kraylar, özel federatif idareye haiz şehirler, özerk oblastlar ve özerk okruglardan oluşur. Kuril Adaları'nın bağlı olduğu Sakhalin Oblastı (сахалин область) 61. maddede zikredilir. Oblastın valisi ve yerel meclisi vardır. Özerk cumhuriyet kadar geniş yetkisi yoktur. Kendine has kanunları olduğu vurgulansa da merkeze bağımlıdır. Bu sebeple Sakhalin Oblastı merkeze bağımlı bir idari yapıdır. Kuril adaları bu oblasta bağlıdır ve kendilerine has herhangi bir idari birimleri yoktur. Sakhalin Oblastı tamamen adalardan oluşur ve nüfusu yaklaşık 500.000 iken yüzölçümü yaklaşık 87.000 kilometre karedir. Rusya Kuril Adaları'nı doğrudan yöneterek diğer çatışma bölgeleri yönetiminden görece ayrılmaktadır. Ancak temelde Transdinyester'i de Abhazya'yı da veya Güney Osetya'yı da Rusya yönetmektedir. Kuril Adaları'nı ise doğrudan kendi idari birimine bağlamıştır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Dünyanın çeşitli coğrafyalarında hukuki durumu kesinleşmemiş bölgeler mevcuttur. Askeri çatışmalar sonrası belirli bir barış antlaşmasıyla statüsü belirlenmemiş olan bu bölgeler çatışma bölgeleri olarak bilinmektedir. Özellikle SSCB sonrası, Rusya'nın doğrudan veya dolaylı olarak dahil olduğu çatışma bölgeleri, literatürde, donmuş çatışma bölgesi olarak isimlendirilmektedir. Transdinyester,

Donbas, Kırım, Karabağ, Abhazya ve Güney Osetya gibi bölgeler donmuş çatışma bölgelerine örnektir. Bu çalışmada, Rusya ve Japonya arasındaki tartışmalı bölge olan Kuril Adaları da donmuş çatışma bölgesi üzerinden açıklamıştır.

Magdalena Grono Eski SSCB coğrafyasındaki donmuş çatışmaların sürmesini, Rusya bağlamında, beş farklı sebebe bağlar. Bunlar (1) rejim, (2) Batılı kurumlarla ilişkide olma (olumlu veya olumsuz), (3) bu bölgelerdeki Rus etnik nüfus, (4) jeopolitik alternatifleri yasallaştırma (jeostrateji) ve (5) ekonomik bağlantılardır (Grono: 2016: 1). Kuril Adaları üzerinden devam eden tartışmalar da Grono'nun tasvirine uygundur.

Grono'nun iddiası Kuril Adaları bağlamında incelendiğinde, adalar “donmuş çatışma bölgesi (frozen conflict zone)” olarak tanımlanır. Buna göre; (1) Kuril Adaları Rusya Federasyonu'na bağlı olan Sakhalin Oblastı'na bağlıdır. Rusya rejiminin bir parçası olan adalar doğrudan Rusya tarafından yönetilir. (2) Rusya Kuril Adaları üzerinden Japonya, ABD ve diğer Batı devlet kurumlarıyla iletişim halindedir. Politikalarını küresel düzeyde gerçekleştirmektedir. Adalar üzerine alınan kararlarda Batılı güçler tarafsız kalamamaktadır. (3) Rusya etnik olarak Rus etnik insanları gerekçe göstererek bölgede bulunmaktadır. Esasında Rusya'nın etnik olarak sadece Rus olan insanlar üzerinden emperyal yayılmacılığı yoktur. Aynı zamanda, Rusça konuşan insanları da yayılma gerekçesi olarak kullanmaktadır ve bu politikasını Ruski Mir olarak isimlendirmektedir. (4) Kuril Adaları kontrolü Rusya'ya Ohotsk Denizi'nin tamamını kontrol etme şansı veya hakkı vermektedir. Jeostratejik açıdan Kuril Adaları Rusya için hayati öneme sahiptir. Ayrıca Kuril Adaları Rusya'nın Ohotsk ve Japon denizlerinden Büyük Okyanus'a açılan kapısıdır. (5) Ekonomik olarak adalar Rusya için çok önemlidir. Adalar sayesinde 1,5 milyon kilometre kare alana sahip Ohotsk Denizi'nin tamamını kontrol eden Rusya, Büyük Okyanus'a doğru Batı yönünde 200 deniz mili alanda münhasır ekonomik bölgeye sahip olmaktadır. Yer altı ve hidrokarbon enerji zenginliğiyle birlikte bölge, Rusya'da balıkçılığın %40'ını karşılamaktadır. Yasadışı olsa dahi dünya su samuru veya deniz samuru ticaretinin önemli bir kısmı Kuril Adaları üzerinden gerçekleşmektedir.

Çalışmamızda verilen örneklere bakıldığında donmuş çatışma bölgelerinin çatışmasızlık durumları kırılığandır. Donbas, Karabağ, Kırım, Abhazya ve güney Osetya örneklerinde görüldüğü üzere, donmuş çatışma bölgelerinde her an sıcak çatışmalar yaşanabilir. Özellikle Ukrayna-Rusya savaşı, bu tür bölgelerin tamamını yeniden aktif duruma getirme potansiyeli taşımaktadır. Çünkü Ukrayna savaşının aktörleri sadece Rusya ve Ukrayna değildir. Kuril Adaları Ukrayna ölçeğinde bir kriz potansiyeli taşımaktadır. Çünkü Kuril Adaları Japon yayılmacılığını da tetikleyen bir unsur olabilir.

2008 yılında Rusya'nın Gürcistan'a saldırması sonrası donmuş çatışma bölgelerinde dengeler bozulmuştur. 2009 yılında Japonya Meclisi Kuril Adaları'nın Japonya'ya ait olduğuna dair bir karar almıştır (vostokmedia, 2009). Rusya'nın Japonya'yla olan ilişkisi Kırım işgaliyle daha da bozuldu. Rusya ile barış görüşmesi taraftarı olan ve başbakanlığı dönemlerinde Kuril Adaları sorununu çözmek için büyük çaba harcayan eski Japon Başbakanı Şinzo Abe, 8 Temmuz 2022 yılında, Rusya'nın Ukrayna'ya saldırmasından 4 ay sonra suikasta uğradı (BBC, 2022). Yine 15 Nisan 2023 günü, Japon Başbakan Fumio Kishida'ya suikast girişimi düzenlendi (marca, 2023). Japon tarihi açısından başbakanların ve siyasilerin suikasta uğraması bilinen bir durumdur. En önemlisiyse Japon Ordusu'nun 1931 yılı Mançurya işgaline destek vermeyen Başbakan Inukai Tsuyoshi'ye yaptığı suikasttır. Bugün Truyoshi'nin ordu tarafından öldürüldüğü bilinmektedir (the diplomat, 2023).

Japon başbakanlarının uğradığı suikastlar Kuril Adaları sorunuyla doğrudan ilişkilendirilemez. Ancak, 2009 Japon Meclisi'nin kararı ve Japonya'daki siyasi dengelerin suikastlarla değiştirilebilmesi Kuril Adaları'nı daha hassas bir duruma getirmektedir. Bu özelliğiyle Kuril Araları Azerbaycan, Gürcistan ve Ukrayna gibi sıcak çatışmanın konusu olma potansiyeline sahiptir. Yani Kuril Adaları, sıcak çatışma ihtimali açısından, eski Sovyet coğrafyasındaki diğer donmuş çatışma bölgeleriyle aynı karaktere sahiptir. Çin Devlet Başkanı Xi Jinping'in 20 Mart 2023'te başlayan ve üç gün süren Rusya gezisine karşılık Japonya Başbakanı Kishida'nın plansız Ukrayna'yı ziyareti sürpriz değildir (edition.cnn., 2023). Yöneticiler Japonya ve Rusya arasındaki Kuril Adaları sorununun farkındalar ve bu sorun, diğer donmuş çatışma bölgeleriyle aynı karakterdedir. Ukrayna gibi her an sıcak çatışmaya evrilebilir.

Kuril Adaları bugün dünya gündemini pek de meşgul etmeyen bir bölgedir. Ancak temel olarak Kırım, Donbas veya Karabağ'dan farklı bir bölge değildir. Bölgenin çatışmadan uzak oluşu Rusya'nın tercihidir. Öyleyse donmuş çatışma bölgeleri dendiğinde sadece Eski Sovyet'teki kriz bölgeleri değil Kuril Adaları da anlaşılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akçadağ, E., İsmailov, E. (2016). *Ukrayna Krizinin Rusya ve Japonya Arasındaki Kuril Adaları Sorununa Etkisi. Uluslararası İlişkiler*, Cilt 12, Sayı 48, s. 95-115. <https://doi.org/10.33458/uidergisi.463049>.
- Akimoto, D. (2018). *The Abe Doctrine - Japan's Proactive Pacifism and Security Strategy*. Palgrave Macmillan.
- Allison, R. 2004, "Regionalism, Regional Structures and Security Management in Central Asia", *International Affairs* (Royal Institute of International Affairs 1944-), vol. 80, no. 3, pp. 463-483. <https://www.jstor.org/stable/i282850>.
- Baharççek, A. ve Ağır, O. (2014). Rusya'nın Başarısız Demokratikleşme Tarihi. *Birey ve Toplum*, Cilt 4, Sayı 8. <https://doi.org/10.20493/bt.32420>.
- Bebler, A., Ker-Lindsay, J., vd. (2015). *Frozen Conflict in Europe*. Barbara Budrich Publisher: Opladen, Berlin and Toronto. <https://doi.org/10.3224/84740133>.
- Demmers, J. (2012). *Theories of violent conflict: An introduction*. London: Routledge.
- Galtung, J. (1969). Violence, peace, and peace research. *Journal of Peace Research*. 6(3), 167-191. <https://www.jstor.org/stable/i217565>.
- Gardner, H. J. (2020). *Mutually hurting or mutually thriving? The Russo-Japanese conflict of the Kuril Islands*. Aalborg University Denmark, Master Thesis.
- Garip, E. (2018). Kuril Adaları Sorunu ve Kuril Adaları'nın Silahlandırılması. *Asya Araştırmaları Dergisi*, sayı 2, cilt 2, s. 195-206. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/asyar/issue/44707/556197>.
- Gavrilov, V. (2016). Challenges and Prospects of the Southern Kuril Islands' Status. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, pp. 301-305. Doi:10.5901/mjss.2016.v7n1p301.
- Grono, M. (2016). The Not-So-Frozen Conflicts on Russia's Borders. *New Eastern Europe*. <https://www.jstor.org/stable/resrep14215.11>.
- Gülseven, Y. A. (2019). Geçmişten Günümüze Ruskiy Mir (Rus Dünyası): Bir Kimlik Projesinden Uluslararası Politikaya, *Avrasya Etüdları*, 33-52.
- Hamilton, D. S. & Meister, S. (2016). *The Eastern Question Russia, the West, and Europe's Grey Zone*. Washington, DC: Center for Transatlantic Relations.
- Hasegawa, T. (1992). Gorbachev's Visit to Japan and Soviet-Japanese Relations. *Acta Slavica Iaponica*, 10, pp. 65-91. <http://hdl.handle.net/2115/8041>.
- Kaczynski, V. M. (2020). *The Kuril Islands Dispute Between Russia and Japan: Perspectives of Three Ocean Powers, Russian Analytical Digest*. Warsaw School of Economics.
- Kim, E. (1992). The Territorial Dispute Between Moscow and Tokto: A Historical Perspective. *Asian Perspective*, 141-154. <https://www.jstor.org/stable/42703998>.
- Kuroiwa, Y. (2011). Northern Challenges: The Japan–Russian Border Dispute and Local Voices. *Journal of Borderlands Studies* 26(3). <https://doi.org/10.1080/08865655.2011.686970>.
- Lynch, D. (2005). New Thinking About Frozen Conflicts. *Helsinki Monitor*, vol. 16, no. 3, pp. 192- 195.
- MacFarlane, S.N. 2008, "Frozen Conflicts in the Former Soviet Union – The Case of Georgia/South Ossetia", *OSCE Yearbook*, , pp. 23-33. <https://ifsh.de/file-CORE/documents/yearbook/english/08/MacFarlane-en.pdf>.
- Mike Mochizuki, James E. Auer, Tsuyoshi Hasegawa, et al. (1991). *Japan and the United States: Troubled Partners in a Changing World* (Washington, New York, London, Oxford: Brassey's Inc.).
- Ministry of Foreign Affairs. (2014). *Diplomatic Bluebook 2014*, Tokyo. Ministry of Foreign Affairs Japan.
- Öztürk, Ö. (2011). Emperyalizm Kuramları ve Sermayenin Uluslararasılaşması. *Praksis*, 15. Sayı, 271-309.
- Passeo, C. (2020). *The Curill Island Dispute*. Université de Paris 1 Panthéon-Sorbonne, Conference Paper. https://www.researchgate.net/publication/348565115_The_Kuril_Islands_dispute/link/6111adb00c2bfa282a32f092/download.

- Pedrozo, R. P. (2016). International Law and Japan's Territorial Disputes. *International Law Studies*, 92(1), 4. <https://digital-commons.usnwc.edu/ils/vol92/iss1/4/>.
- Ravalli, R. C. (2009). *Soft Gold and Pacific Frontier: Geopolitics and Environment in the Sea Otter Trade*. Ph.D. Dissertation, University of California.
- Richardson, P. B. (2016). *Beyond the nation and into the state: identity, belonging, and the 'hyper-border'*, *Russian and East European Studies, School of Arts, Languages and Cultures*. The University of Manchester, Manchester.
- Rusya Federasyonu Anayasası. (1993). <https://rm.coe.int/constitution-of-the-russian-federation-en/1680a1a237>.
- Schoenbaum, T. (2008). *Peace in Northeast Asia: Resolving Japan's Territorial and Maritime Disputes with China, Korea and the Russian Federation*. Cheltenham, Edward Elgar Publishing.
- Socor, V. (2004). *The Frozen Conflicts: A Challenge to Euro-Atlantic Interests, German Marshall Fund of the United States*. Washington D.C.
- Sprague, A. (2016). *Russian Meddling in Its Near Abroad: The Use of Frozen Conflicts as a Foreign Policy Tool*. Master's in international Security, Institut Barcelona.
- Statie, M. C. 2013. Transnistria: The Hot Nature of a Frozen Conflict. School of Advanced Military Studies United States Army Command and General Staff College Fort Leavenworth: Kansa.
- Tarı, D. D. (2018). *Güney Kuril Adaları'nın Hukuki Statüsü*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Tudoroiu, T. (2012). The European Union, Russia, and the Future of the Transnistrian Frozen Conflict. *East European Politics & Societies*, vol. 26, no. 1, pp. 135-161. <https://doi.org/10.1177/0888325411404885>.
- Wolff, S. 2011, "A resolvable frozen conflict? Designing a settlement for Transnistria", *Nationalities Papers*, vol. 39, no. 6, pp. 863-870, <https://doi.org/10.1080/00905992.2011.617363>.
- Yılmaz, S. (2009). Jeopolitik ve Strateji. *Jeopolitik Aylık Strateji Dergisi*, Yıl: 8, Sayı: 61.

İNTERNET KAYNAKLARI

- United Nations Convention on the Law of the Sea. (1982). https://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf adresinden alındı. Erişim: 11.06.2022.
- President of Russia. (2022). Address by the President of the Russian Federation. <http://en.kremlin.ru/events/president/news/67828> adresinden alındı. Erişim: 08.06.2022.
- Nikkeiasia. (2022). International Relations. <https://asia.nikkei.com/Politics/International-relations/Japan-weighs-hosting-largest-ever-joint-drills-with-U.S.-Marines> adresinden alındı. Erişim: 10.06.2022.
- Balkaninsight. (2021). Moldova's Breakaway Transnistria. <https://balkaninsight.com/2021/12/13/moldavas-breakaway-transnistria-re-elects-leader-in-dubious-poll/> adresinden alındı. Erişim: 11.10.2022.
- Euromaidanpress. (2018). Japanese expert: Ethnic Ukrainians form 60% of northern territories population. <https://euromaidanpress.com/2018/06/13/japanese-expert-ethnic-ukrainians-form-60-of-northern-territories-kuriles-population/> adresinden alındı. Erişim: 08.06.2022.
- United Nations. (1951). Treaty of peace with Japan. <https://treaties.un.org/doc/publication/unts/volume%20136/volume-136-i-1832-english.pdf> adresinden alındı. Erişim: (04.06.2022).
- Aljazeera. (2019). Kuril islands sovereignty for discussion, Russia tells Japan. <https://www.aljazeera.com/news/2019/1/15/kuril-islands-sovereignty-not-for-discussion-russia-tells-japan> adresinden alındı. Erişim: 07.06.2022.
- Ipnpress Agency. (2017). Vadim Krasnoselski: No Russian soldier will leave the region. https://www.ipn.md/en/vadim-krasnoselski-no-russian-soldier-will-leave-region-7965_1035961.html adresinden alındı. Erişim: (11.10.2022).
- Minister of Foreign Affairs Japan. (2022b). Japan-US Security Treaty. <https://www.mofa.go.jp/policy/other/bluebook/index.html> adresinden alındı. Erişim: 07.06.2022.
- Minister of Foreign Affairs Japan. (2022a). Japan-US Security Treaty. <https://www.mofa.go.jp/region/n-america/us/q&a/ref/1.html> adresinden alındı. Erişim: 06.06.2022.

- Moldova Cumhuriyeti Anayasası. (1994). <https://www.parlament.md/CadruLegal/Constitution/tabid/151/language/ro-RO/Default.aspx> adresinden alındı. Erişim: (28.05.2022).
- Reuters. (2022). Russia conducts military drills on isles disputed with Japan. <https://www.reuters.com/world/europe/russia-conducts-military-drills-isles-disputed-with-japan-media-2022-03-26/> adresinden alındı. Erişim: 10.06.2022.
- RIA Novosti. (2012). Kuril Adaları Harita. <https://www.ria.ru> adresinden alındı. Erişim: 05.06.2022.
- Youtube. (2022). The Sun. <https://www.youtube.com/watch?v=BTTVr6RSPH8> adresinden alındı. Erişim: 05.06.2022.
- Vostokmedia. (2009). Russian Parliamentaries Condemn Japan's Kurill Islands Claim. <https://vostokmedia.com/news/2009-06-25/russian-parliamentarians-condemn-japan-s-kuril-islands-claim-505379>. 10.05.2023.
- BBC. (2022). Shinzo Abe: How the former Japan PM's assassination unfolded. <https://www.bbc.com/news/world-asia-62094363>. 10.05.2023.
- Marca. (2023). Assassination attempt made on Japan's Prime Minister Fumio Kishida as he gave a speech. <https://www.bbc.com/news/world-asia-62094363>. 10.05.2023.
- The diplomat. (2023). Before Abe. <https://thediplomat.com/2022/07/before-abe-a-brief-history-of-political-assassinations-in-japan/>, 10.05.2023.
- Edition.cnn.(2023). Japan Prime Minister Kishida makes surprise visit to Ukraine to meet Zelensky, <https://edition.cnn.com/2023/03/20/asia/japan-ukraine-kishida-zelensky-intl-hnk/index.html>, 11.05.2023.
- Themoscowtimes. (2019). 77% of Russians Oppose Ceding Kuril Islands to Japan, Poll Says. <https://www.themoscowtimes.com/2019/01/28/77-percent-russians-oppose-ceding-kuril-islands-japan-poll-says-a64302>, 11.05.2023.
- Theasanforum. (2022). Russia turns to east. <https://theasanforum.org/russia-turns-to-the-east-yet-away-from-japan-2012-2022/>, 11.05.2022.

Etik Beyanı : Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara uyulduğunu yazarlar beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde ÖHÜİBF Dergisinin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk çalışmanın yazar(lar)ına aittir.

Bu çalışmada kullanılan veriler, herkesin kullanımına açık şekilde paylaşıldığından ve etik kurul izni gerektiren araştırmalar içerisinde bulunmadığından etik kurul izni alınmamıştır.

Teşekkür : Yayın sürecinde katkısı olan hakemlere ve editör kuruluna teşekkür ederiz.

Ethics Statement : The authors declare that ethical rules are followed in all preparation processes of this study. In case of detection of a contrary situation, ÖHÜİBF Journal does not have any responsibility and all responsibility belongs to the author (s) of the study.

Since the data used in this study is shared publicly and does not include research requiring ethics committee approval, ethics committee approval has not been obtained.

Acknowledgement : We thank the referees and editorial board who contributed to the publishing process.
